

Een regio met ambities

De Nederlandse economie loopt ruwweg op drie benen: een agro-industriële poot (landbouw, voedingsmiddelen en aanverwante bedrijvigheid), een zeehavenpoot (havenactiviteiten, chemische en procesindustrie plus bijbehorende bedrijvigheid) en een luchthavenpoot (Schiphol met de daaromheen gegroepeerde vervoers-, handels- en distributieactiviteiten). Daarnaast is er in Zuidoost-Brabant en Noord-Limburg een relatieve concentratie van 'high tech'-ondernemingen, waarvan Philips, Océ en Daf de bekendste zijn. In Eindhoven en omgeving ziet men voor de regio een toekomst weggelegd als het derde zwaartepunt van de Nederlandse economie (naast Rijnmond en Schiphol). Als die pretentie kan worden waargemaakt, is dat van groot belang, niet alleen voor de regio zelf maar voor de hele nationale economie¹. Maar is een dergelijke ambitie reëel of trekken de Brabanders hier een te grote broek aan?

Onmiskenbaar hebben Zuidoost-Brabant en Noord-Limburg heel wat te bieden. De regio beschikt – zeker voor Nederlandse begrippen – over behoorlijk wat industrie, vooraanstaande kennisinstellingen, goede infrastructurele voorzieningen en een hooggekwalificeerde beroepsbevolking. Bovendien is er nog ruimte om wat te ondernemen. Gemeten naar het aandeel van de R&D-werkgelegenheid in de totale werkgelegenheid schaaft de regio zich (met Parijs, Beieren en Baden-Wurtemberg) onder de Europese top. Mede op grond van de gunstige vestigingsvoorwaarden behoorde Zuidoost-Brabant in het afgelopen decennium tot de snelstgroeiende gebieden in Nederland. Hoewel de problemen bij Philips en Daf de groeicurve hebben onderbroken, zijn de regionale ambities allerm minst geknakt. Integendeel, de vitaliteit waarmee de klappen zijn opgevangen, is opmerkelijk. De afslanking van Philips is gepaard gegaan met het ontstaan van tal van nieuwe ondernemingen en lokale toeleveranciers hebben zich met succes op nieuwe markten begeven. Daardoor is het verlies van duizenden arbeidsplaatsen in de traditionele industrie goedge maakt door nieuwe werkgelegenheid in andere sectoren.

Maar is dit genoeg om uit te groeien tot een internationaal centrum voor moderne industrie, zoals Eindhoven wil? Dat wordt uiteindelijk natuurlijk niet bepaald door de gemeente, de plaatselijke Kamer van Koophandel of de minister van Economische Zaken, maar door de markt. Voor high-techproducten gaat het daarbij veelal om de wereldmarkt. Dat de internationale producenten er nog niet unaniem van overtuigd zijn dat Eindhoven het Mekka van de high tech is, blijkt uit het feit dat zich nog betrekkelijk weinig internationale high-tech-ondernemingen in de regio hebben gevestigd. Hieruit blijkt dat de high-tech-industrie rond Eindhoven zich als cluster (nog) niet kan meten met bij voorbeeld de petrochemische of de voedingsmiddelenindustrie, waarin internationale ondernemingen veel sterker vertegenwoordigd zijn.

Hoe kan de positie van Eindhoven worden versterkt? Van cruciaal belang voor het ontstaan en functioneren van een cluster van high-tech-activiteiten is de kennisinfrastructuur. Daarbij gaat het niet alleen om de hoeveelheid verrichte R&D, maar ook om de leereffecten en contacten tussen bedrijven². Een goede wisselwerking tussen de 'kernondernemingen', technische universiteiten en overheden is cruciaal voor ontplooiing van de cluster. In zijn bijdrage aan dit nummer wijst minister Andriessen erop dat de aansluiting tussen het kennisaanbod van technische universiteiten en instituten als TNO en de kennisbehoeften van het bedrijfsleven vaak nog te wensen overlaat. Ook in de regio Eindhoven wordt die klacht vernomen. Ondanks alle inspanningen om de kloof te dichten, gaapt er tussen de kennisontwikkeling in de laboratoria en de -toepassing op de werkvloer, dikwijls nog een aanzienlijk gat.

Een tweede knelpunt is de gebrekkige coördinatie van regionale initiatieven. Het wemelt in Eindhoven en omstreken van de organisaties die allemaal hun steentje aan de regionale ontwikkeling proberen bij te dragen. Daaruit blijkt dat de wil tot vernieuwing ruimschoots aanwezig is. Maar het zou allemaal een stuk effectiever kunnen. Bovendien is de aandacht te veel op samenwerking tussen bedrijven, gemeenten en instanties binnen de regio gericht. Het (potentiële) high-tech-cluster beperkt zich echter niet tot de regio-grenzen. Samenwerking met andere delen van Brabant, Noord-Limburg en wellicht Belgisch Limburg verdient aanbeveling omdat deze regio's elkaar heel goed kunnen aanvullen om gezamenlijk een zo gunstig mogelijk vestigingsklimaat voor high-tech-ondernemingen te bieden. Daarbij is het niet belangrijk om nauwkeurig te bepalen op welke activiteiten men zich precies wil gaan richten. Niet alleen omdat het oordeel over wat veelbelovend is, uiteindelijk toch door de markt wordt geveld, maar ook omdat de traditionele scheidslijnen tussen verschillende industriële sectoren en toeleverende diensten steeds meer zijn vervaagd.

In de regio Eindhoven gist en bruist het. Wie er rondkijkt en zijn oor te luisteren legt, komt onder de indruk van de ondernemingslust en vernieuwingsdrang die er heersen. Dat is uiterst belangrijk, want ook al heeft men alle vestigingsplaatsfactoren perfect in orde, als het klimaat van vernieuwing ontbreekt, komt er niet veel van de grond. Aan dit laatste zal het in Eindhoven niet liggen.

L. van der Geest

1. Dit speciale nummer over de economische mogelijkheden van Zuidoost-Brabant is tot stand gekomen in samenwerking met de N.V. Rede te Eindhoven, die op 9 juni een jubileumcongres over hetzelfde thema organiseerde.

2. Zie A. Kusters en B. Minne, *Technologie, marktstructuur en internationalisatie: de ontwikkeling van de industrie*, Centraal Planbureau, Den Haag, 1992, i.h.b. blz. 68.